

Lenyűgöző költői verseny

Eörsi számára, aki drámaíró, publicista, műfordító, tanulmányok és prózaírók szerzője, a költészet a kifejezésnek és kommunikációnak csak egyik lehetősége. Vékonyka gyűjteményes kötetében (*A nemek és az igenek*) szerkezetükben is többnyire átetsző, úgynevezett közérthető és tematikus verseket találunk: pamfleteket epigrammában, groteszkeket slágerszövegek modorában, paradoxonokat csaszuskásan, igényes bök-verseket, szatírákat tingli-tangli stírfákban, s mindezt bevalóltan szándékosan, többnyire fiittyet hányva a csak-versírók és az avantgard esztétikájának, a vélt korszerűségnek —, hogy néha mintha egyszer-hegedős-kintornás musical szövegkönyvét olvasnánk. Ami számomra költészetében a legrokonszenvesebb: az az intellektuális éberség — egyfelől —, amellyel lecsap a létezés legkülönbözőbb területein megjelenő torz képződményekre; másfelől: az igény, hogy az így létrejött alakzatokat a dedukció ad abszurdum módszerével meghökkenítő nyelvi-logikai képletekké alakítsa át. Verseit, noha olykor fanyar bölcsességgel pácolt meditatív hajlamot vélek mögöttük felfedezni, inkább a pillanatnyi horgászkezdv rántja partra. Talán e pillanatnyi horgászkezdv, s a túl szigorú válogatás, talán a kifejezés különböző formáinak permanens vállalása — vagy mindez együttvéve — eredményezi, hogy költészete, mint egész, a tapasztalati világnak csak hézagos modellje, s a teljesség igényét bizonyára nemköltői műveivel kiegészítve elégti ki.

Ha köteté alapján **Eörsit** szellemi perpeituum mobilként, Tornai Józsefet a jelenlét sóvárgójaként kell elképzelnünk. *Tizenhét ábrándozás*-ának egyetlen témára írt variációsorozata úgy mutatja be, mint a hiány röghözkötöttjét. Kötete fülzövegében a következő-

ket írja: „Természetes bűntovább élni, ha elhagy, aki szeretett...” Az elhagyott költő paradoxona: a hiányt, amelyet csak a másik valóságos jelenléte volna képes betölteni, verbális eszközökkel kell megszüntetni, ám ezek erre a célra alkalmatlanok. A hiány főlzámolására több praktikus lehetőség kínálkozik: önmagam vagy a másik radikális elpusztítása; az állapot elfogadása, kisebb-nagyobb önbecsapások árán, vagy a „csak-azértis” aszkézisével, hősiességével; új társ, társak keresése. Ezek az ember lehetőségei kizárólagosan költői lehetőségekké azzal válnak, hogy a lemondásra ítélt ember egyiket sem választja, de a költő valamennyit: egyetlen lehetőség sem valósul meg, és valamennyi megvalósul, mint verbális élmény, mint vers. Tornai ezt az utat követi, bár a paradoxon fel nem oldható, a képzelet és a szó, mert elotlani nem tudja, csak tovább szítja a hiány parazsát, új meg új dimenzióit tárja fel. Reménytelen és lenyűgöző verseny: a képzelet, a kimondás duzzasztja a hiányt, amit neki kellene betölteni. Így teremtett a kényszerűség paradox állapotot, és a praktikus választás elutasítása lehetőséget egy izgalmas és ritka beszámolóra.

Orbán Ottó *Távlat a történelemhez* című új kötetét a „teoretikus csodálkozás” könyvének nevezem. A csodálkozás persze az érzékek és a figyelem nyitottsága és az a képessége, hogy bárminek, ami szélesre húzott spektrumában feltűnik, az egzisztenciájára rákérdezzen. Ez a rendkívül érzékeny felfogó- és szelektáló apparátus a költőre az érzéki adatok irdatlan halmazát zúdította éveken át. A pontos nyelvi megformálásért vívott hosszszas csaták sokaknak megadják a korlátozás és elrendezés gyakorlati stra-

tégi szabályait, de Orbán nyelvi leleménye számára — különösen hangzik — az volt a probléma, hogy nincs megoldhatatlan nyelvi probléma: ezért ebben a kétes értékű szerencsében nem részesülhetett. A csodálkozás készülékei továbbra is, új kötetében is megbízhatóan és érzékenyen működnek, de irányítottabban, tudatosabban áthangolva más frekvenciartományokra, s az általuk közvetített információhalmaz sem az egyes verseket, sem a kötet egészét nem árasztja el. Orbánnak sikerült „csatorpánzia” a költészetét, hálózatot szerkesztenie a személyiség, és az egymást kölcsönösen tartalmazó történelem és kollektívum, a fiatalság és az öregedés, a magyarság és egyetemesség — hogy csak néhányat említek — oppozíciói kijelölte térképen. Meglehet, hogy ez a csodálkozást irányító-szervező szerkesztési művelet, ame-

lyet én „teoretikusnak” nevezek, spontán gyakorlat és nem megfontolás eredménye; mindegy, az ő esetében, aki mindig kész a meglepetésre és meglepődésre, valószínű, hogy nem végeredmény.

Marsall László

(**Eörsi István: A nemek és az igenek.** Magvető. 165 oldal, kötve 15 Ft. — **Orbán Ottó: Távlat a történelemhez.** Magvető. 73 oldal, kötve 18 Ft. — **Tornai József: Tizenhét ábrándozás.** Magvető. 72 oldal, kötve 12,50 Ft.)

ORBÁN OTTÓ

Táncoló Siva

Ez a mozdulat nem egy istené: egy elfutó csatár a bal felső sarokba bomba gölt rúgott; vagy a szenvedély szvingel: a világ-tojásból sziszegve kibújnak a kobra-végtagok s jövendőlik a Pusztitót. A földtűró nyomor az örült fény felé fordítja arcát, s nádkunyhón láng: ropognak izmai.

Az ember-tigrisen

ékkő és fémperec. De a lába parasztláb, porhoz és sárhoz szokott ujjai megcsákyázák a földet,

mint járaskor, hogy orra ne bukjon rája, és a csoda is együgyű, nomád- és földműves-csoda, hogy azé az esély, akinek több a karja.

Csak az arc, az az istené. A koponya mennyéből kő-szemek látják a hangya-faj dühét; felhő, ami volt, ami jön:

Bábár lovasai, a népek prése, az angolok, a világkonszernek, a vérözön. Földrengés-dobra, sikoly-sípra durcás gyerekarccal táncol a Nap, s isteni közöny.

(Orbán Ottó: *Távlat a történelemhez.* Magvető. 73 oldal, kötve 18 Ft.)

író
is.
me
kö
sáv
gy
vol
elő
ber
(L
Ma
328
Sz
tet
ső,
Gy
Bá
szí
a c
dik
vol
hat
sa”
ma
gei
a v
mé
ösb
nyí
elle
„vé
lóa
mi
—
lön
ere
vál
olv
(K
Illy
Ma
12
A
roz
hog
ja
nép
szé
nép
drá
sel
het
Gy
vol
mir
kes
mu
—
tője
s e
mé
íny
(Va
Eur
416
K
19